

واکاوی آسیب‌های فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی بر جامعه ایرانی (با تأکید بر بلاگرها)

محبوبه موسیوند^۱، فائزه ساکی^۲

^۱ استادیار گروه مطالعات علوم اجتماعی و توسعه، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران

m.moosivand@alzahra.ac.ir

^۲ کارشناسی ارشد مطالعات زنان، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران

sakifaezeh7@gmail.com

چکیده

فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی علیرغم مزایای قابل توجه و بی‌شمار، آسیب‌ها و مشکلاتی را هم برای کاربران به دنبال داشته است که نیازمند بحث و بررسی است، به همین منظور این پژوهش با هدف واکاوی آسیب‌های فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی بر جامعه ایرانی (با تأکید بر بلاگرها) با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است که نتیجه این پژوهش بدین شرح است که ترویج سبک زندگی متعارض با سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ترویج تفکر کسب درآمد و شهرت از فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به هر طریقی، دو آسیب عمده در این حوزه به‌شمار می‌رود. در مجموع به‌منظور کاهش آسیب‌های فردی و اجتماعی فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه در حوزه بلاگرها پیشنهاد می‌شود که علاوه بر ارتقا دانش رسانه افراد، سیاست‌گذاری‌ها و اقدامات مناسبی جهت مقابله با بعضی آسیب‌های فضای مجازی انجام شود.

کلمات کلیدی: فضای سایبر، فضای مجازی، شبکه‌های اجتماعی، آسیب، بلاگر.

۱ مقدمه

«شبکه‌های وابسته به همدیگر از زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، شبکه‌های ارتباطی، سامانه‌های کامپیوتری، پردازنده‌های تعبیه شده، کنترل کننده‌های صنایع مهم، محیط سایبری اطلاعات و تاثیر متقابل بین شخص و این فضا با هدف تولید، پردازش، ذخیره سازی، مبادله، بازیابی و بهره‌برداری از اطلاعات، فضای سایبری نامیده می‌شود که امکان دارد در رابطه مستقیم و مداوم با سامانه‌های فناوری اطلاعات و شبکه‌های ارتباطی از جمله اینترنت باشد و یا اینکه تنها قابلیت اتصال به محیط اطراف در آن تعبیه شده باشد» [۶]، سند راهبردی پدافند سایبری کشور، ۱۳۹۴: ۱]. این بستر مجازی دارای ویژگی‌هایی همچون فشردگی مکان، فردگرایی، تکرر و تنوع عددی، پیوستگی و یکپارچگی، پویایی زمان و گمنامی هویت است [۹] و حضور در آن تقریباً

اجتناب ناپذیر شده است. در همین راستا، بر اساس آمار ارائه شده در سایت Statista «تا آوریل سال ۲۰۲۳، ۵/۱۸ میلیارد کاربر اینترنت در جهان وجود داشته است که از این تعداد، ۴/۸ میلیارد نفر کاربر شبکه‌های اجتماعی بوده‌اند؛ افزون بر این، چهار شبکه اجتماعی جهانی محبوب در سال ۲۰۲۳ بر اساس تعداد کاربران به ترتیب عبارت است از: «فیسبوک، یوتیوب، واتساپ و اینستاگرام» [۱۵] که گستردگی ضریب نفوذ این ابزار در جهان و وجود مطالعات متعدد در خصوص آسیب‌های آن از مهم‌ترین دلایل پرداختن به این موضوع (فضای مجازی) در این پژوهش می‌باشد. لازم به ذکر است که فضای سایبر دارای مزیت‌ها و معایب متعددی است، اما هدف از انجام این پژوهش واکاوی آسیب‌های فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی بر جامعه ایرانی (با تاکید بر بلاگرها) با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد و پرداختن به مزایای این فناوری جزء اهداف این تحقیق نمی‌باشد؛ به عبارت دیگر هدف از انجام این تحقیق آن است که تأثیرات منفی و چالش‌هایی که بعضاً به واسطه برخی از چهره‌های فعال فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی تحت عنوان بلاگر در جامعه ایجاد می‌شود مورد بررسی قرار گیرد؛ در نهایت ضمن ارائه‌ی مطالعاتی که در حوزه‌ی آسیب‌های فضای سایبر در ایران انجام شده است، به بررسی تأثیرات چهره‌های مجازی (بلاگر) بر جامعه ایرانی خواهیم پرداخت.

۲ مروری بر کارهای دیگران

در خصوص مشکل‌های ناشی از فضای سایبر پژوهش‌های متعددی انجام شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها می‌پردازیم؛ اما مسئله‌ی تاثیر بلاگرها بر جامعه ایرانی جزء چالش‌های نوینی است که نیازمند بحث و بررسی است که در این پژوهش بدان پرداخته خواهد شد. حمایت‌خواه [۲]، در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر انحراف‌های زنان» که با روش توصیفی از نوع پیمایش اجتماعی انجام داده است به این نتیجه دست یافته است که بین تحصیلات، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، دینداری، هدف از عضویت، میزان استفاده و نیز سابقه‌ی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و اینترنت با متغیر انحراف اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد؛ به‌طور کلی شبکه‌های اجتماعی مجازی، انگیزه و فرصت بیشتری را نسبت به بستر حقیقی جامعه برای تخطی زنان از هنجارهای اجتماعی فراهم کرده است، از این رو، چنین می‌توان استنباط کرد که شبکه‌های اجتماعی مجازی نقشی تأثیرگذار و مستقیم در خصوص بروز انحراف‌های اجتماعی زنان ایفا می‌کند. شیخ انصاری [۸]، در پژوهشی تحت عنوان «جامعه ایرانی و فضای مجازی تحلیل ثانویه تحقیقات علوم اجتماعی در حوزه فضای مجازی» که با روش تحلیل ثانویه انجام داده است و نمونه مورد مطالعه نیز ۷۳۲ مقاله منتشرشده حوزه علوم اجتماعی در بازه زمانی سال ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ بوده است به این نتیجه دست یافته است که فناوری‌های وب ۲، هویت دینی، هویت ملی و ارزش‌های خانوادگی کاربران ایرانی را تضعیف می‌کند؛ روابط اجتماعی، سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی آنان را افزایش می‌دهد و مسائل اجتماعی نوظهور مانند جرائم اینترنتی، اعتیاد اینترنتی، سوگواری مجازی، زیارت مجازی و ... در فضای سایبر پدید آمده است. احمدی و عسگرزاده [۱]، در پژوهشی تحت عنوان «نشانه‌شناسی سبک زندگی تجمل‌گرایانه در صفحات اینستاگرامی اینفلوئنسرهای ایرانی» که با روش نشانه‌شناسی و با تأکید بر نظریه بازنمایی انجام داده‌اند و در آن ویدیوهای منتشر شده در صفحات اینستاگرامی ۴ نفر از اینفلوئنسرهای ایرانی

که به طور متوسط بین ۶۳۰ هزار تا ۴ میلیون دنبال کننده دارند را در بازه زمانی ۵ ماهه در سال ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار داده اند، به این نتیجه دست یافتند که بازنمایی سبک زندگی تجمل گرایانه در اینستاگرام عبارت است از: مسکن و محل زندگی، اوقات فراغت و تفریح، وسایل شخصی برند (مانند لباس، گوشی، ساعت و ...)، خودرو، مدیریت بدن و روابط شخصی که جذابیت، خودشیفتگی، قدرت، احساس رضایت، سرسختی و آرامش، احساساتی است که زندگی تجمل گرایانه را در نظام معنایی مخاطب خوشایند و مثبت می نمایاند. خان محمدی و غازی اصفهانی [۲]، در پژوهشی تحت عنوان «آسیب های اجتماعی نوظهور زنان در فضای مجازی با تأکید بر اینستاگرام» از طریق رصد کاربران زن اینستاگرام و کنش گری آنها به دنبال بررسی آسیب های اجتماعی اینستاگرام بر زنان ایرانی بوده اند که نتایج این تحقیق بدین صورت است: مهم ترین چالش های فضای مجازی (اینستاگرام) برای زنان ایرانی عبارت است از: تعرض جنسی، سایبرسکس، مدرگرای، اعتیاد مجازی، روابط آزاد با نامحرم و خیانت سایبری، مشکلات روحی و روانی، میل به ابراز وجود، بی توجهی به انجام دستورات دینی از جمله عفاف و حجاب، افشای حریم خصوصی، عادی سازی بی اخلاقی، تغییرات فرهنگی، جلوه گری خود ایده آل، فردگرایی و تضعیف نقش مادری و همسری. عبدالرحمانی و همکاران [۱۲]، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تاثیر محتوای غیراخلاقی شبکه های اجتماعی مجازی بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: شبکه اینستاگرام)» به این نتیجه دست یافتند که میان محتوای غیر اخلاقی و امنیت اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد. قاسم زاده برکی و همکاران [۱۳]، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی انگیزه های سوء استفاده از کودکان، توسط مادران بلاگر و سلامت روانی فرزندان آنان در فضای مجازی» به این نتیجه دست یافتند که «مشکلات خانوادگی فرد، مشکلات فرهنگی - اجتماعی فرد، مشکلات اقتصادی فرد، مشکلات روانی فرد، تلاش برای کسب موفقیت های اقتصادی، تلاش برای کسب اعتبار اجتماعی، سرگرم شدن و لذت بردن فرزند از فضای مجازی و تلاش برای طرح فرزند فضای مجازی»؛ انگیزه های مادران بلاگر در سوء استفاده از کودکان خود در فضای مجازی است. خطیب زاده و همکاران [۴]، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی وضعیت زنان ایرانی در فضای مجازی: مطالعه صفحات اینستاگرامی (با رویکرد امنیت اجتماعی)» که با روش کیفی و از طریق مطالعه ۱۵۰ صفحه برتر اینستاگرامی کشور انجام داده اند به چندین مضمون اصلی و فرعی دست یافته اند که عبارتند از: مخالفت با حجاب (شامل تمسخر حجاب و دختران با حجاب، نمایان ساختن حجاب به عنوان موضوعی مورد منازعه میان مردم، تبلیغات علیه گشت ارشاد پلیس)؛ سیاه نمایی وضعیت زنان ایرانی (شامل تبلیغ در خصوص وجود شرایط ناعادلانه و سخت برای زنان ایران، تبلیغ برای حضور زنان ایرانی در ورزشگاه ها به عنوان یک خلأ اساسی، انعکاس ویژه برخورد با شبکه های مدینگ در ایران)؛ بازنمایی زنان در رسانه (شامل استفاده ابزاری از زنان برای تبلیغات، حضور زنان در ورزشگاه ها، نخبگی بانوان (عدم مغایرت)، استفاده از خانم های بازیگر برای تبلیغات لوازم آرایشی و بهداشتی)؛ روابط آزاد (شامل تبلیغ پارتی های شبانه روزی (مغایرت)، تبلیغ خیانت در زندگی زناشویی (مغایرت)، ترویج چندضلعی های جنسی، ارتباط با حیوانات (مغایرت)، ترویج روابط آزاد دختر و پسر (مغایرت)؛ تن نمایی (شامل تبلیغ لاغری و مانکن بودن زنان، ترویج بی عفتی و بی حیایی، توجه حداکثری به زیبایی های ظاهری زنان)؛ ضدیت با دین (شامل به سخره گرفتن احکام اسلام، تبلیغ ضد زن بودن دین، تبلیغ سگ بازی). رحیمی و همکاران [۵]، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی رابطه شبکه های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری های اخلاقی» که

با روش پیمایش انجام داده‌اند به این نتیجه دست یافته‌اند که «گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی بر اساس مؤلفه‌هایی مانند جنسیت، وضعیت تأهل، پایگاه اجتماعی و اقتصادی و میزان تحصیلات متفاوت است؛ گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی در میان جوانان شهر تهران متوسط رو به بالا است و جوانانی که عضو شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند و استفاده صحیحی از آن ندارند بیشتر در معرض گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی قرار دارند». سهراب زاده و همکاران [۷]، در پژوهشی تحت عنوان «شبکه‌های اجتماعی مجازی و شکل‌گیری تصویر ذهنی زنان از بدنشان» که با روش پیمایش انجام داده‌اند به این نتیجه دست یافته‌اند که ارتباط مستقیم و معناداری میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با تصویر ذهنی از بدن در زنان مورد مطالعه در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. طالعی و همکاران [۱۰]، در پژوهشی تحت عنوان «آسیب‌شناسی ارتباط با جنس متفاوت در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک مطالعه پدیدارشناسی با نوجوانان» که با رویکرد کیفی از نوع پدیدارشناسی توصیفی، ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته و روش کولایزی انجام داده‌اند در نهایت به ۳ مضمون اصلی شامل تجربه ارتباط با جنس مخالف، فساد جنسی، پیامدهای آسیب‌زا و ۱۱ مقوله فرعی شامل انگیزه ارتباط، الگوگیری ارتباط با جنس مخالف، رقابت برای تصاحب کردن، تنوع روابط، ارتباط جنسی، تقویت ارتباط، ترویج فساد جنسی، آسیب‌های جنسی، اجتماعی و فردی و ۷۳ خرده مقوله دست یافته‌اند. طالعی و همکاران [۱۰]، در پژوهشی تحت عنوان «خشونت و پرخاشگری در شبکه‌های اجتماعی مجازی از دیدگاه نوجوانان: یک مطالعه پدیدارشناسی» که با روش کیفی از نوع پدیدارشناسی و ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته و روش کولایزی انجام داده‌اند به دو مضمون اصلی شامل قلدرنمایی و حاضر جوابی و هفت مضمون فرعی شامل الگوسازی، انگیزه، انتقال جدال کلامی، نمایش خود جعلی، دعوی گروهی مجازی، دعوی مجازی و تشدید دعوا و ۱۰۲ مفهوم اولیه دست یافته‌اند. قربانی و همکاران [۱۴]، در پژوهشی تحت عنوان «شناسایی و تبیین آسیب‌های فرهنگی فضای مجازی» که با روش کیفی انجام داده‌اند آسیب‌های فرهنگی را در قالب چهار محور اصلی سبک زندگی، هویت ملی، ارزش‌های فرهنگی و هنجارهای فرهنگی و ۱۵ مضمون فرعی تبیین کرده‌اند که عبارتند از: تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی منطبق بر فرهنگ ایرانی اسلامی (شامل تبدیل ناهنجاری‌ها به هنجار و بالعکس، متأثر شدن هنجارهای سنتی، افزایش توقع‌های بین زوجین و افراد خانواده)؛ تزلزل مرجعیت ارزش‌های فرهنگی (شامل ایجاد جریان‌های فرهنگی علیه نظام، نسبیت‌گرایی فرهنگی، برجسته‌سازی انحراف‌های فرهنگ دینی، تضعیف باورهای دینی با انتشار شبه‌ها، کاهش علاقه به شعائر مذهبی، درآمیختن حق و باطل (مغالطات)، تلاش برای کمرنگ‌سازی هنجارهای فرهنگی)؛ تزلزل مرجعیت هنجارهای فرهنگی (شامل تلاش برای کمرنگ‌سازی هنجارهای فرهنگی، تقویت روحیه فمینیستی، تمسخر و هجمه علیه حجاب)؛ تزلزل مرجعیت هویت ملی (شامل تغییر ذائقه به نفع فرهنگ بیگانه، زیر سؤال بردن متولیان فرهنگ، ایجاد هجمه علیه مراکز فرهنگی، سیاه‌نمایی علیه اوضاع فرهنگی کشور).

۳ تأثیر بلاگرها بر جامعه

در این بخش به مهم‌ترین تأثیرها و آسیب‌هایی که فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی در حوزه‌ی بلاگرها بر جامعه داشته است خواهیم پرداخت، لازم به ذکر است که در فضای مجازی بلاگران و اینفلوئنسرهای بسیاری

در حیطه‌های مختلف (مانند رستوران، مسافرت، محصولات آرایشی، سبک زندگی و ...) فعالیت می‌کنند که اقدامات غیرمعارف برخی از آنان به یک مسئله‌ی پژوهشی تبدیل شده است که در این تحقیق بدان پرداخته می‌شود.

۱. **ترویج سبک زندگی متعارض با سبک زندگی ایرانی - اسلامی:** سبک زندگی دارای شاخصه‌ها و ابعاد گوناگونی است که می‌تواند به طرق متفاوت از اینترنت، فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی تأثیر پذیرد (مانند: الف) سبک پوشش: سبک پوشش یکی از ابعاد سبک زندگی تلقی می‌شود؛ چهره‌های شناخته شده فضای مجازی، به‌ویژه بلاگرهایی که دنبال‌کنندگان بسیاری دارند و بعضاً در ایران سکونت ندارند می‌توانند با پوشش خاصی که در عکس‌ها و ویدیوهای خود دارند بر سبک پوشش زنان و دختران تأثیراتی داشته باشند و استفاده از برخی پوشاک را که متفاوت با ارزش‌ها و هنجارهای ایرانی و اسلامی است در جامعه گسترش دهند که در نهایت موجب می‌شود زنان و دختران از این مد پیروی کنند. ب) مدیریت بدن: گاهی بلاگرها به‌ویژه آن گروهی که به تبلیغ سبک زندگی خود در فضای مجازی می‌پردازند، به‌طور مستقیم و غیر مستقیم به تبلیغ جراحی‌های زیبایی می‌پردازند. ج) ترویج سبک زندگی تجمل‌گرایانه: سبک زندگی تجمل‌گرایانه به‌عنوان یکی از انواع سبک‌های زندگی، در اموری همچون پوشاک، خودرو، ساعت، تلفن همراه، نگهداری از حیوانات خانگی، مسکن و ... در زندگی برخی از این افراد نمود پیدا می‌کند. د) ترویج مبانی ارزشی نامطلوب: در برخی از تعاریف سبک زندگی، مبانی فکری و ارزشی به‌عنوان یکی از ابعاد سبک زندگی محسوب شده است که می‌تواند به‌نوعی تحت تأثیر فضای سایبر قرار گیرد. فضای سایبر فرصتی را در اختیار افراد قرار داده است که بتوانند توانمندی‌ها، هنرها، مهارت‌ها، دانش و ... خود را به‌نحوی گسترده در معرض دید افراد قرار دهند بدین صورت که می‌توانند محتوای تولید شده خود یا محصولی که به فروش می‌رسانند را به‌طور همزمان از طریق شبکه‌های اجتماعی متعدد مانند اینستاگرام، یوتیوب و تلگرام با تعداد قابل توجهی از افراد به اشتراک گذارند و از این طریق در صورت داشتن شرایطی همچون بازدید بالا درآمد کسب کنند، حال از میان افرادی که در فضای سایبر به کسب درآمد و دیده شدن می‌پردازند گروهی هستند که دارای تحصیلات و دانش مرتبط با موضوعی که تبلیغ می‌کنند نیستند؛ مثلاً شخصی بلاگر است و مهارت سخن‌وری هم دارد و درباره‌ی موضوعات مختلف به‌ویژه موضوعات روان‌شناختی مانند زندگی موفق، زوج درمانگری، مدیریت رابطه و مشاوره خانواده راهکار ارائه می‌کند و از سوی دیگر هم مبلغ استفاده از یک سری لوازم آرایشی است، که این موضوع می‌تواند به نوعی آسیب‌زا تلقی شود زیرا برخی از این افراد در خارج از کشور سکونت دارند و راهکارهای روان‌شناختی که ارائه می‌دهند مناسب برای جامعه‌ای همچون ایران با چنین ویژگی‌های فرهنگی و دینی نیست. برای مثال نامناسب تلقی نکردن ازدواج سفید و فرزند حاصل از آن یکی از این موارد است و بینندگان این ویدیوها در صورت نداشتن سواد رسانه امکان دارد که تحت تأثیر قرار گیرند.

۲. **ترویج تفکر کسب درآمد و شهرت از فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به هر طریقی:** کاربران فضای سایبر به منظور کسب شهرت و درآمد روش‌های مختلفی را به کار می‌گیرند که بعضی

از این روش‌ها آسیب‌زا است مانند اشاعه‌ی این تفکر آسیب‌زا بین زنان، دختران و نوجوانان که انسان می‌تواند از هر روشی حتی بدون داشتن تحصیلات و مهارت خاصی از فضای مجازی کسب شهرت و یا حتی درآمد کند مانند: به اشتراک گذاشتن موضوعات شخصی با دنبال‌کنندگان خود از قبیل طلاق و فرزندآوری و کسب شهرت؛ تهیه دابسمش با یک آهنگ و ایرال شده؛ تولید محتوای نامناسب در فضای مجازی تنها برای دیده شدن از طریق بازدید و کامنت بالا (حتی اگر توهین‌آمیز باشد)؛ استفاده از فرزندان توسط برخی بلاگرها: فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی فرصتی را در اختیار افراد قرار داده است که بتوانند توانایی‌ها و مهارت‌های خود را به شیوه‌ای آسان و کم‌هزینه در فضای سایبر عرضه نمایند که در همین راستا برخی از نوجوانان با میل و رغبت خود اقدام به تولید محتوا در فضای سایبر می‌نمایند، اما برخی افراد هستند که از کودکان خود که آگاهی چندانی نسبت به ابعاد گوناگون موضوع‌ها ندارند استفاده می‌کنند و این موضوع به‌منزله نوعی آسیب تلقی می‌شود زیرا تمایل و آگاهی فرد در شهرت او اهمیت خاصی دارد و امکان دارد که کودک بعداً تمایلی به دیده شدن نداشته باشد و خانواده بدون توجه به این مسئله او را وارد دنیای شهرت کرده باشند؛ علاوه بر این، چنین کودکی به‌نوعی کودک کار که وظیفه‌اش حضور در تصاویر و ویدیوهای تبلیغاتی خانواده‌اش است به نحوی که منجر به بازدید، کامنت و یا لایک به تعداد قابل توجه و در نهایت شهرت و درآمد شود، تبدیل می‌شود.

۴ نتیجه‌گیری

چنانچه پیش‌تر بدان اشاره شد هدف این پژوهش واکاوی آسیب‌های فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی بر جامعه ایرانی (با تاکید بر بلاگرها) بوده است و قطعاً فضای سایبر برای بشر مزیت‌هایی به همراه داشته است اما پرداختن به آنها جزء اهداف این پژوهش نبوده است. با بررسی‌های انجام شده دو مقوله‌ی اساسی تحت عنوان ترویج سبک زندگی متعارض با سبک زندگی ایرانی - اسلامی و ترویج تفکر کسب درآمد و شهرت از فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به هر طریقی، جزء تأثیرات منفی بلاگرها بر جامعه احصا شده است؛ در همین راستا در پژوهش احمدی و عسگرزاده [۱۶]، تحت عنوان «نشانه شناسی سبک زندگی تجمل‌گرایانه در صفحه‌های اینستاگرامی اینفلوئنسرهای ایرانی» سبک زندگی تجمل‌گرایانه اینفلوئنسرهای ایرانی بازنمایی شده است و در پژوهش قاسم‌زاده برکی و همکاران [۱۳]، نیز تحت عنوان «بررسی انگیزه‌های سوء استفاده از کودکان، توسط مادران بلاگر و سلامت روانی فرزندان آنان در فضای مجازی» انگیزه‌های مادران بلاگر در سوء استفاده از کودکان خود در فضای مجازی مورد توجه بوده است. در مجموع به‌منظور کاهش آسیب‌های فردی و اجتماعی فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به ویژه در حوزه بلاگرها پیشنهاد می‌شود که علاوه بر ارتقا دانش رسانه در میان افشار گوناگون جامعه، انجام پژوهش‌های متعدد با دیدگاه‌های متفاوت، حضور فرهیختگان عرصه‌های مختلف در عرصه تولید محتوای مجازی، سیاست‌گذاری‌ها و اقدام‌های مناسبی جهت مقابله با بعضی آسیب‌های فضای مجازی همچون استفاده ابزاری مادران بلاگر از کودکانشان انجام شود.

مراجع

- [۱] احمدی، علی، عسگرزاده، محسن (۱۳۹۹). «نشانه شناسی سبک زندگی تجمل گرایانه در صفحات اینستاگرامی اینفلوئنسرهای ایرانی». فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. دوره ۱۶، شماره ۶۰، صص. ۲۹۶-۲۷۳.
- [۲] حمایت خواه، مجتبی (۱۴۰۰). «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر انحراف‌های اجتماعی زنان». نشریه علمی انتظام اجتماعی. سال ۱۳، شماره ۱، صص. ۲۶-۱.
- [۳] خان محمدی، کریم، غازی اصفهانی، مریم (۱۳۹۹). «آسیب‌های اجتماعی نوظهور زنان در فضای مجازی با تأکید بر اینستاگرام». دوفصلنامه مطالعه‌های اسلامی آسیب‌های اجتماعی، دانشگاه شاهد. دوره ۲، شماره ۱، صص. ۱۴۴-۱۲۸.
- [۴] خطیب زاده، سمیرا، بنی هاشمی، سید محسن، سبحانی، عبدالرضا، علیشیری، بهرام (۱۳۹۸). «بررسی وضعیت زنان ایرانی در فضای مجازی: مطالعه صفحه‌های اینستاگرامی (با رویکرد امنیت اجتماعی)». فصلنامه علمی پژوهشی مطالعه‌های امنیت اجتماعی، شماره ۶۰، صص. ۵۱-۱۳.
- [۵] رحیمی، محمد، فتحی، لیلا، افراسیابی، فاطمه، اسکندری اندیلی، رعنا (۱۳۹۸). «بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی». نشریه علمی انتظام اجتماعی، سال یازدهم، شماره دوم، صص. ۱۶۰-۱۳۵.
- [۶] سند راهبردی پدافند سایبری کشور مصوب سال ۱۳۹۴ برگرفته از سایت وزارت نیرو، شرکت مدیریت منابع آب ایران.
- [۷] سهراب زاده، مهران، نیازی، محسن، نژادی، اعظم، افرا، هادی (۱۳۹۸). «شبکه‌های اجتماعی مجازی و شکل‌گیری تصویر ذهنی زنان از بدنشان». فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه، سال دهم، شماره دوم، صص. ۲۴۰-۲۱۷.
- [۸] شیخ انصاری، مهین (۱۴۰۰). «جامعه ایرانی و فضای مجازی تحلیل ثانویه تحقیقات علوم اجتماعی در حوزه فضای مجازی». مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۲۲، شماره ۴، صص. ۳۲-۳.
- [۹] صادقی، فاطمه، حیدری، مظاهر (۱۳۹۹). «آسیب شناسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تربیت نوجوانان». دوفصلنامه تخصصی مطالعات تربیتی و روانشناختی خانواده، سال ۲، شماره ۲، صص. ۹۵-۱۱۹.
- [۱۰] طالعی، علی، اسمعیلی، معصومه، فلسفی نژاد، محمدرضا، کاظمیان، سمیه، برجلی، احمد (۱۳۹۸). «آسیب شناسی ارتباط با جنس متفاوت در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک مطالعه پدیدارشناسی با نوجوانان». تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۱۷، شماره ۱، صص. ۸۷-۹۷.
- [۱۱] طالعی، علی، اسمعیلی، معصومه، فلسفی نژاد، محمدرضا، کاظمیان، سمیه، برجلی، احمد (۱۳۹۸). «خشونت و پرخاشگری در شبکه‌های اجتماعی مجازی از دیدگاه نوجوانان: یک مطالعه پدیدارشناسی». دوفصلنامه مشاوره کاربردی، دانشگاه شهید چمران اهواز، سال ۹، شماره ۱، صص. ۴۸-۲۹.
- [۱۲] عبدالرحمانی، رضا، زرگر، علیرضا، سحری، امید (۱۳۹۹). «بررسی تأثیر محتوای غیراخلاقی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: شبکه اینستاگرام)». فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۶۳، صص. ۹۶-۷۳.
- [۱۳] قاسم زاده برکی، سارا، منطقی، مرتضی، محمدی، مریم (۱۳۹۹). «بررسی انگیزه‌های سوء استفاده از کودکان، توسط مادران بلاگر و سلامت روانی فرزندان آنان در فضای مجازی». فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی، دوره ۱۴، شماره ۲، صص. ۴۹-۳۴.
- [۱۴] قربانی، محمد مهدی، علیرضانی، احمد، دارابی، معصومه (۱۳۹۸). «شناسایی و تبیین آسیب‌های فرهنگی فضای مجازی». دوفصلنامه مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی، دانشگاه شاهد، دوره ۱، شماره ۲، صص. ۸۳-۱۱۰.

- [15] <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>
- [16] <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>